

MÁNYOKI ENDRE

Szemközt a pusztulással...

„EURÓPA”

Minden túlzás nélkül mondhatom: történelmi pillanat ez, amikor elkezdek kogni. Történelmi, ismétlem, és nem a tréfa kedvéért. Valóban az.

Történelmi pedig azért, mert a világrend, ami ugyan ormótlan agyaglabakon, de állt, most készül végképp összeomolni, és maga alá temetni minket is. Keleten az európaiság teljes csődje ütött be: láthatólag egyfajta posztmodern cárizmus van kialakulóban, közvetlen következményeként annak, hogy Európa nem tudott fölnőni az eszményéhez, amit pedig oly harsányan propagált. Ez a posztmodern cárizmus nem kecs eget semmi jóval, ellenkezőleg, olyan középkor vízióját vetíti előre, ahol a törzsi, a dinasztialis és a birodalmi háborúkat a szupercivilizáció eszközeivel fogják megvívni, s ki tudja, mikor jutnak el a folyamatok addig, amikor már maga az élet kerül végveszélybe. Túlzás? – nem, nem túlzás. A keleti főhatalom jelképe: a cári trón minden jel szerint gazdára vár, és azért a trónért, azért a monomah-sapkáért semmilyen ár nem szokott drága lenni. Márpedig egy ilyen – nyilvánvalóan ádáz – küzdelem ma már nem maradhat a birodalom határai között, annál is inkább, mert az sem világos: hol húzódnak a határai.

Ez tényleg az európaiság csődje; Európa és az európai típusú civilizációk szellemi és erkölcsi tőkét szenttelenül vagyona cserélték, és nem maradt elég lelki erejük erről a vagyronról legalább részben lemondani. Visszacserélni ama régire. Inkább kihívják maguk ellen a sorsot, inkább bezárkóznak a technikájuk látszólag biztos fedezéke mögé, bízván benne, hogy ott képesek a javaikat megvédeni, csak ne kelljen áldozatot hozni magáért az életért, magáért a teljes emberi civilizációért. Erkölcsi csőd ez elsősorban, de mint minden erkölcsi csőd mögött, itt is a teljes organizmus totális csődje áll.

De történelmi ez a pillanat más okból is, és ez sem kevésbé lehangoló az európaiságra nézve. Magyarországról van szó, és a magyar szellemről. Egy olyan kultúráról, ami a kontúrjait, a színeit, az arányait már korábban elveszítette; a gazdagságát elhirdalta. Milyen tragikusan mulatságos: ugyanazért, amiért ama fennkölt Európa – vagyionért. Vagyis hát vagyionkáért. Semmiért. Szó szerint szarért-húgyért. És amikor végre, szinte az akarata ellenére, de legalábbis isteni adományként ölébe hullt a szabadság (amiről itt szinte senki sem gondolta komolyan, hogy csupán *esély* a regenerálódásra; olyan csak, mint a napfény: lehet élni *vele*, de lehet élni csak *alatta* is, például hülyén vagy gonoszon, például önsorsrontón), nos, akkor kellett volna „európainak” mutatkoznunk, nem ebben a modern, hanem abban az avittas-szellemi értelemben. Így és ezáltal adhattunk volna valamit (adhattuk volna a modernből kivesszett lényegét) hozzá az európaisághoz. Az: lehetett volna tett. Lehetett volna példa, sőt, készítés is. Erkölcsi imperatívusz. Az a belső építkezés, az a türelem, az a figyelem egymás iránt nem maradt volna hatástalan Európára sem. Akinek ennél fogva nemhogy kötelessége, de érdeke is lett volna *megtanulni* együtt élni velünk.

Nem ez történt. Mára eljutottunk odáig, hogy az európaiság politikai segédfogalommal silányult. Hogy kimondására hatalmas rianások szelik keresztül a nemzet fagyott testét. Az európaiság mint törésvonal? – rémisztő. És ezek a törésvonalak át- meg

áthálózzák az életünket, le-föl és keresztül-kasul darabokra szaggatnak egy amúgy sem igazán makulátlan szervezetest, ami ekként a leggyöngébb lökésre elporladhat. Márpedig ki számíthat itt *gyöngé* löketekre?

Erősekre, erőszakosokra annál inkább. Hogyan álljuk ki azokat, ha önmagunkat sem voltunk képesek megteremteni? Ha elmulasztottuk az esélyt, hogy ama eszményi európaiság, ama *szellemi* európaiság minden hitével, ennek a hitnek a vasfűvével ódon módon összeforasszuk amúgy sem sértetlen, amúgy is szabdalt kultúránkat?

Történelmi a pillanat, mert a nagy bukások előérzetének minden pillanata történelmi pillanat. Eljutott ez az ország, s legkivált azért, mert az értelmisége idáig jutott, oda, ahonnan már aggályos visszatérni: a kulturálatlansághoz, a kultúra neveltségessé válásához, minden érték kijátszhatóságához és földadhatóságához; eljutott az önsorsrontás jövőtlen helyzetébe. Ide jutott, mert *ehhez* a civilizációvégi Európához kereste az utat, s mert nem ismerte föl, hogy ez az Európa már maga sem Európa. Ehhez az Európához már nincs miért közeledni; kiürült, talmi, szegényes. Nincs kultúrája, nincsen erkölce, és nincsen hite. Nincs is miért higgyen önmagában. Pótszereken él, és retteg: hátha a kamrájából jöttmentek kilopnak egy régen megkövült sódort. Ennek a Fukujama-Európának egyetlen vágya a biztonsága, és egyetlen rémálma a zavar. Ez a „modern” Európa mindenestül, testestül-lelkestül fölfekhetne Freud vagy a famulusai lélekgyógyászai hentesasztalára, s elmerenghetne a pénzéért: micsoða baklövés volt *nem* meglesni az anyját pucéran. Ez az Európa, ami felé oly kamaszos vágyakozással tekintgetünk, rég túl van már minden: szeretni elfelejtett, kefélni pedig nem tud.

Mit lehet itt még tenni? Lényegében és praktikus haszonnal: semmit. Ez az egész *magyarság-Európa* mint program lefutott; a szalagvég surrog a tekercsen, más hangot nem ad. El vagyunk veszve, civilizáció. Jönnek a cárok itt, jönnek a vállalkozó drótkerítés-építők ott. És jönnek idehaza, mert kisvártatva *biztosan* megjelennek, a régi és új önjelölt szabók, kezükben óriási ollók, és szabnak, vágnak szakmányban. De ha tût, cernát keresünk majd a kezük ügyében, el ne csodálkozzunk, ha még csak fércre valót sem találunk.

Mit lehet tenni mégis? Lehet a reménytelenséget gyakorolni. A kilátástalanságot szellemi programmá emelni. Nem nihilistaként, s legkivált nem anarchistaként. Lehet a semmiből várat építeni. Nem, nem is várat! Várra itt már nincsen szükség. Lehetne építeni egy házat. Egy tanyát. Mindabból, ami felénk semminek minősül.

Még lehet próbálni, s ehhez még csak gyónasztalra sem kell fölászni, hiszen a bolondok túl vannak minden pszichiátrián. Meg lehet próbálni összeállni, és erre a képzeletbeli mintára, erre a látomásra csinálni itt egy Európát. Egy olyant, *akit* szerethetünk. Valakit, aki ezáltal *valamivé* válik. Megtehetjük, hogy fölmondunk a cárok és a vállalkozók egymást romboló valóságának, és ehelyett berendezünk magunknak egy álmot. Teremtünk egy eszményt, ami hasonlatos a normális létezéshez.

Tehetünk persze más is. Nem is keveset. Megválaszthatjuk például, hogy a szabadság napja alatt a korai, az értelmetlen halálnak melyik fajtáját kívánjuk *gyakorolni*. A menekülést? A sorompó mögé kérésztést? A kegyelemkenyeret? Avagy inkább a „mindig idegen csatateret”? A lassú fulladást? A gyors golyót? Netán a betegséget? Az öngyilkosságot?

En inkább – megengedve, hogy a többiben is *vagyon* értelem! – a közös álomra szavaznék. Erre a szerelemre, erre az öreges-avittas szenvedélyre. *Erre* az Európára. A bika nyakán ülőre. A bika nyakába kapaszkodóra. A csalóra és megcsaltra. Az emberire. Hogy ha majd veszünk, mert bizonyára veszünk, legalább azt tudjuk, pontosan, hogy mit veszítettünk. El.